

PAPER DETAILS

TITLE: TÜRKİYE İLE MİSİR SERBEST TİCARET ANLAŞMASININ TÜRKİYE'NİN DİŞ TİCARETİNE

ETKİLERİ: İHRACATTA UZMANLASMA (ES) ENDEKSİ UYGULAMASI

AUTHORS: Hatice ERKEKOĞLU, Emre KOÇER

PAGES: 938-950

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2374750>

Türkiye ile Mısır Serbest Ticaret Anlaşmasının Türkiye'nin Dış Ticaretine Etkileri: İhracatta Uzmanlaşma (Es) Endeksi Uygulaması

The Effects of Free Trade Agreement Between Turkey and Egypt into the Foreign Trade of Turkey: The Model of Export Specialization Index (Es)

Hatice Erkekoğlu¹ , Emre Koçer²

Geliş Tarihi (Received): 14.04.2022

Kabul Tarihi (Accepted):

Yayın Tarihi (Published): 31.07.2022

Öz: Günümüzün küreselleşen dünyasında birçok ülke dış ticaret hacimlerini genişletmek, ekonomik büyüme sağlayabilmek ve ticari engellerini kaldırabilmek amacıyla ikili Serbest Ticaret Anlaşmaları (STA) imzalamaktadır. Buradan hareketle, bu çalışmanın amacı Türkiye ile Mısır arasındaki Serbest Ticaret Anlaşması'nın Türkiye'nin dış ticaretine etkilerini ve Türkiye'nin bu anlaşma sonrasında Mısır'a olan ihracatının ne yönde değiştiğini araştırmaktır. Bu çalışmada İhracatta Uzmanlaşma Endeksi kullanılarak literatüre katkı sağlanması beklenmektedir. Bu bağlamda, Türkiye ile Mısır arasındaki 2006-2021 yıllarını kapsayan ithalat ve ihracat rakamları ele alınarak Türkiye'nin Mısır'a ihracatının en fazla olduğu ilk beş ürün Armonize Mal Tanımı ve Kodlama Sistemine göre seçilmiş ve Türkiye'nin Mısır'a olan ihracatı ve Mısır'dan olan ithalatı analiz edilmiştir. Çalışmada elde edilen bulgulara göre, Türkiye-Mısır arasında STA imzalandıktan sonra Türkiye'nin ihracatında ciddi artışlar yaşandığı görülmüştür. Buna ilave olarak, hesaplanan endekse göre, Türkiye'nin incelenen beş ürün grubunun dördünde Mısır'a ihracatta uzmanlaştığı bir ürün grubunda ise Mısır'dan ithalatında uzmanlaştığı sonucu ortaya çıkmıştır. İncelenen beş ürün grubunda 2006-2021 arası dönemde Türkiye'nin Mısır'a ihracatında uzmanlaşma her ne kadar artmış olsa da genellikle her iki ülkenin ihracatında da artış olduğu için bu artış büyük boyutlarda olmamıştır.

Anahtar Kelimeler: İhracatta Uzmanlaşma Endeksi (ES), Dış Ticaret, Serbest Ticaret Anlaşması, İhracat, İthalat

&

Abstract: In today's globalizing world, many countries sign bilateral Free Trade Agreements (FTAs) in order to expand their foreign trade volumes, achieve economic growth, and remove trade barriers. Accordingly, the aim of this study is to investigate the effects of the Free Trade Agreement between Turkey and Egypt into the Turkey's foreign trade and, determine the fluctuation in Turkey's exporting to Egypt upon this agreement. As a conclusion, by using the Specialization Index in Export (ES), this study is considered as an innovative approach in the literature. This context, by considering the import and export figures between Turkey and Egypt covering the years 2006-2021, the top five products that Turkey's exports to Egypt the most were selected according to the Harmonized Commodity Description and Coding System and Turkey's exports to Egypt and imports from Egypt were analyzed. According to the findings of this study, Turkey's exports has increased significantly after the agreement between Turkey-Egypt. In addition, according to the calculated index, it is concluded that Turkey specializes in exports to Egypt in four of the five product groups examined, and in imports from Egypt in one product group. Although the specialization in Turkey's exports to Egypt increased in the five product groups examined between 2006-2021, this increase was not large as there was an increase in the exports of both countries.

Keywords: Free Trade Agreement, Export Specialization Index (ES), Foreign Trade, Export, Import

Atıf/Cite as: Erkekoğlu, H., Koçer, E. (2022). Türkiye ile Mısır Serbest Ticaret Anlaşmasının Türkiye'nin Dış Ticaretine Etkileri: İhracatta Uzmanlaşma (Es) Endeksi Uygulaması. *Abant Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(2), 938 - 950. doi: 10.11616/asbi.1103587

İntihal-Plagiarism/Etik-Ethic: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği, araştırma ve yayın etiğine uyulduğu teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and it has been confirmed that it is plagiarism-free and complies with research and publication ethics. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/asbi/policy>

Copyright © Published by Bolu Abant İzzet Baysal University, Since 2000 – Bolu

¹ Prof. Dr., Hatice Erkekoğlu, Kayseri Üniversitesi, herkekoglu@gmail.com.

² Emre Koçer, Ticaret Bakanlığı, koceremre96@gmail.com. (Sorumlu yazar).

1. Giriş

Günümüz dünyasında son zamanlarda küreselleşmenin de artmasıyla birlikte değişimler yaşanmaktadır. Bu değişimlerle birlikte ülkeler rekabet edebilmek için birbirleriyle anlaşmalar yapmaktadır. Bu anlaşmalar Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması ile başlamış ve Dünya Ticaret Örgütü tarafından ile devam etmiştir. Bunun yanı sıra dış ticaret anlaşmaları bir taraftan çok taraflı şekilde gerçekleştirilirken diğer taraftan ülkeler arasında ikili anlaşmalar şeklinde yapılmaktadır. Serbest Ticaret Anlaşmaları (STA'lar) ekonomik entegrasyonlardan biridir. Anlaşmaya taraf ülkeler kendi aralarındaki gümrük tarifesi ve kota gibi ticari engelleri kaldırmasına karşın üçüncü ülkelere karşı kendi tarifelerini uygulayabilecekleri dar kapsamlı bir ekonomik birliktir. STA'lar bir yandan taraf ülkelerin ihtiyaçlarını daha ucuza temin etmesini sağlarken diğer yandan söz konusu ülkelerin ticaret hacmini artırmak yoluyla ekonomik büyümeye katkı sağlayabilmektedir. Bu sebeple genellikle AB ülkeleri ve ABD tarafından STA'lara yoğun ilgi gösterilerek birçok ülke ile ikili anlaşmalar yapılmaktadır. Bu çerçevede Türkiye'de STA'lara verdiği önemi giderek artırmaktadır. Türkiye'de 1980'den önceki dönemde günümüzdeki ticaret politikasından çok farklı olarak ithal ikamesine yönelik bir politika izlenmiştir. 1980'den sonra ve günümüzde daha çok ihracatı teşvik edici politikalar uygulanmaktadır. Türkiye bu süreçte AB'ye üyelik sürecine hız vermek, ihracatına yeni pazarlar bulmak ve artan ithalatını finanse edebilmek için bazı ülkelerle STA'lar imzalamaya başlamıştır (İncenacar ve Koç Konu, 2018: 1061).

Türkiye ekonomisinde son zamanlarda yapılan reformlar ve dış ticareti teşvik amaçlı gerçekleştirilen uygulamalar ve devlet politikaları sonucunda Türkiye'nin ihracatında artışlar gerçekleşmeye başlamıştır. Bu bağlamda, bölgesel bütünleşme aşamaları arasında sınıflandırılan Serbest Ticaret Anlaşmaları (STA), Gümrük Birlikleri (GB), Tercihli Ticaret Anlaşması (TTA) gibi anlaşmalar Türkiye'nin ihracatının artmasında çok önemli bir paya sahiptir (Türkcan ve Pişkin, 2016: 20).

Bu gelişmeler ışığında Türkiye Mısır ile de STA imzalamıştır. Türkiye ile Mısır arasında ilk ticari ilişki 1950'li yıllarda başlamış ve 1970'lerde Mısır'ın liberal politika izlemesiyle iki ülke arasındaki ticaret ancak Türkiye'nin 1980'den sonra dışa açılmasıyla daha çok ivme kazanmıştır. Türkiye ile Mısır arasındaki ticaretin ivme kazanarak sıçrama yaptığı dönem iki ülke arasında imzalanan 2005 tarihli Serbest Ticaret Anlaşması ile olmuştur. İki ülke arasındaki ticaret Mısır'da yaşanan devrim ve askeri darbe ile sekteye uğrasa da 2005 yılında yapılan anlaşmadan sonraki ticaret hacminin altına düşmemiştir (Sarıarslan, 2019: 526).

Bu çalışmanın amacı Türkiye ile Mısır arasında imzalanmış olan STA'nın Türkiye'nin dış ticaretine etkisi ve bu anlaşmadan sonra Türkiye'nin Mısır'a olan ihracatında nasıl bir değişim olduğunu yıllar ve ürünler bazında incelemektir. Bu bağlamda Türkiye'nin Mısır'a en fazla ihraç ettiği beş ürün grubu seçilerek bu ürünlerdeki uzmanlaşma derecesi, İhracatta Uzmanlaşma Endeksi (ES) kullanılarak analiz edilmiştir.

Mevcut bulgular ışığında Türkiye'de STA anlaşmaları üzerine yapılan araştırmalarda herhangi bir endeks kullanarak kıyaslama yapıldığından söz etmek oldukça güçtür. Çünkü araştırmalarda daha çok Türkiye'nin yapmış olduğu Serbest Ticaret Anlaşmaları ve bu anlaşmaların dış ticaret veya ekonomi üzerine etkileri araştırılmış olduğu gözlenmektedir. Bu açıdan bakıldığında çalışma, Türkiye'nin STA yaptığı ülkelerden biri olan Mısır konu alınarak ihracatta uzmanlaşma endeksi kullanılarak detaylı bir şekilde ve ikili ticari ilişkiler çerçevesinde ele alınması bakımından diğer çalışmalardan ayrılmaktadır.

Çalışmada öncelikle literatür taraması verilecek olup bu konuyla ilgili daha önce yapılmış çalışmalar incelenecektir. Daha sonra Türkiye'nin Mısır ile ticaretinin boyutu incelenerek bulgular ve sonuç bölümleri ile çalışma tamamlanacaktır.

2. Literatür

Literatürde Türkiye'nin imzalamış olduğu STA'lar ve dış ticaretine olan etkileri ve Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler (AKÜ) endeksi kapsamında birçok çalışma yapılmıştır. Literatürde bu kapsamda yapılan bazı çalışmaları aşağıda özetlenmiştir.

Kalaycı (2017) çalışmasında Serbest Ticaret Anlaşmalarının Türkiye açısından önemine değinmiştir. Bu bağlamda Türkiye'nin STA yaptığı ülkelerle dış ticaretinde hangi mal grubunda karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğunu ortaya çıkarmak için 9 mal grubu üzerine yaptığı çalışmada RCA endeksi kullanmış ve bazı mal gruplarında Türkiye'nin karşılaştırmalı üstünlüğü varken bazı mal gruplarında ise karşılaştırmalı dezavantaja sahip olduğunu tespit etmiştir. Bazı mal gruplarında ise, herhangi bir sonuca varamamıştır.

Doğan ve Uzun (2014) çalışmasında STA'ların dünya genelinde artan önemine değinmiş ve Türkiye'nin STA yaptığı ülkelerle olan ihracatındaki ve ithalatındaki artışın genel ihracatının üzerinde olduğuna dikkat çekmiştir. Ancak bu oranların büyük sapmalar göstermediği belirtilen çalışmada herhangi bir istatistiksel endeks ile analiz yapılmamıştır.

Ateş ve Seymen (2019) ise çalışmasında 1980-2017 yılları arasını içeren geniş bir veri seti kullanarak hem Türkiye'nin 1980'den sonraki İhracata Dayalı Büyüme anlayışının etkisini hem de ikili STA'lar yapıldıktan sonraki dış ticaret verilerini incelemiştir. Bu bağlamda ihracat, ithalat ve büyüme hızındaki değişimi Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük (AKÜ) endeksi, sektörel-bilateral yoğunlaşma endeksi (SBT) ve bilateral yoğunlaşma endeksini kullanarak analiz yapılan çalışma dış ticareti oldukça detaylı bir şekilde analiz eden bir çalışmadır.

İncenacar ve Koçkonu (2018) çalışmasında Türkiye'nin Serbest Ticaret Anlaşmalarının önemini ve Türkiye'nin dış ticaretine olan etkisini incelemiştir. Bu çalışmada herhangi bir endeks kullanılmamış ve genel olarak Türkiye dış ticareti açısından öneri ve tavsiyelerde bulunulmuştur.

Bozkurt (2017) ise çalışmasında Türkiye-Ürdün Serbest Ticaret Anlaşmasını ve ikili ticarete olan etkisini incelemiştir. Çalışmasında Türkiye-Ürdün dış ticaret verilerini yorumlamış ve bunun sonucunda STA yapıldıktan sonra her iki ülkenin de ithalat ve ihracat rakamlarındaki artışa değinmiştir. Ayrıca STA olduğu halde iki ülke arasında belirli zamanlarda politik sorunlar yaşandığı için iki ülkenin dış ticaret hacminde düşüşler olduğu sonucuna varmıştır.

Gültekin ve Üyümez (2015) ise çalışmasında Türkiye ile Rusya arasındaki STA'nın iki ülkenin ticaretine etkisi ve vergisel yansımalarını inceleyerek iki ülke arasındaki işbirliğinin derinleştirilmesi ve daha kapsamlı bir aşamaya getirilerek Türkiye ve Rusya'nın pazarına, üçüncü ülkelerin rekabet yapısına ve istihdamına önemli etkisinin olacağını ifade etmiştir.

Eren (2013) çalışmasında Avrupa Birliği'nin istediği ülke ile Serbest Ticaret Anlaşması yapabildiğine ve Türkiye'nin gümrük birliği kapsamında bu ülkelerle STA yapmasının Türkiye açısından sorun yarattığına değinmektedir. Ayrıca bu ülkelerden bazılarının anlaşmaya isteksiz yanaştığı veya anlaşma yapmak istemediğine değinmiştir. Buna rağmen Türkiye'nin STA yaptığı ülkelerle olan ihracatının artışının toplamdaki ihracat artışından daha fazla olduğuna ve Türkiye ile STA'sı olan ülkelere yaptığı ithalatının ise toplamdaki ithalatından daha az oranda gerçekleştiğini ve Türkiye açısından STA'ların ülke ekonomisi ve dış ticaret açısından faydalı olduğuna değinmiştir.

Türkiye'nin imzalamış olduğu STA'lar ve dış ticarete etkileri ile ilgili yapılan çalışmalarda kullanılan analiz yöntemlerinde genellikle Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük (AKÜ) endeksi ve Sektörel-Bilateral yoğunlaşma endeksi (SBT) tercih edilmekle birlikte literatürdeki birçok çalışmada da istatistiksel bir analiz yöntemi tercih edilmeyerek imzalanan STA'lardan önceki ve sonraki dönemlere ait dış ticaret verileri yorumlanarak literatüre katkı sağlanmıştır.

3. Türkiye'nin Mısır ile Ticaretinin Boyutu

İki ülke arasındaki ticari ilişkiler çok eski dönemlere dayanmaktadır. Bu ilişkiler ilk olarak Osmanlı İmparatorluğu Döneminde 1518 yılında Mısır'ın fethedilmesiyle başlamış ve İngiliz işgaline kadar devam etmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarında ise Mısır ile diplomatik ilişki kurulmuş ve ticari anlamda mesafe alınamamış olsa da 1927 yılında önemli bir adım atılarak her iki ülkenin ürettiği malın her iki ülkede de en fazla himaye gören ülke mamulü olmasını içeren bir antlaşma imzalanmıştır (Özgiray, 1996: 2).

1970'li yıllara gelindiğinde ise Mısır ve İsrail arasında barış antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşma sonrasında tüm Arap ülkeleri Mısır ile olan ilişkilerini askıya almıştır. Türkiye bu durumu ticari anlamda fırsata çevirme amacıyla Mısır'ı desteklemiş olsa da Türkiye'nin o dönemde uygulamış olduğu ithal ikameci politika ve Mısır hükümetinin dış ticaret anlayışının ithal ikameci düşünceden ihracata yönelik büyüme anlayışına evrilmesi nedeniyle istenilen seviyede bir ticari ilerleme olmamıştır (Waterbury, 1983: 10). 1980'lere gelindiğinde ise Mısır ile Türkiye'nin ticaretinde alınan 24 Ocak kararlarından dolayı sıçrama meydana gelmiştir (Sarıarslan, 2019: 531).

Türkiye ile Mısır arasındaki asıl önemli gelişme ise 2005 yılında iki ülke arasında imzalanan STA ile olmuştur. İki ülke arasında imzalanan STA 2007 yılında yürürlüğe girmiş ve bu sözleşmeye göre iki ülke kendi aralarındaki ticaretin kademeli olarak liberalleşmesini sağlamışlardır (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2021).

Tablo 1: Türkiye'nin Mısır'a İhracatı (Bin \$) 2006-2013

Ürün Kodu	Ürün Kalemi	Türkiye'nin Mısır'a Olan Toplam ve Beş Ürün Bazında İhracatı							
		2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Toplam İhracat	Tüm Ürünler	709.353 (%100)	902.703 (%100)	1.426.450 (%100)	2.599.030 (%100)	2.250.577 (%100)	2.759.311 (%100)	3.679.195 (%100)	3.336.392 (%100)
'84	Makineler, mekanik cihazlar, nükleer reaktörler, kazanlar; parçaları	54.967 (%7,75)	85.344 (%9,45)	132.277 (%9,27)	147.385 (%5,67)	152.725 (%6,79)	131.786 (%4,78)	180.777 (%4,91)	202.862 (%6,08)
'87	Demiryolu veya tramvay vagonları dışındaki araçlar ve bunların parça ve aksesuarları	72.103 (%10,16)	113.756 (%12,60)	111.321 (%7,80)	70.131 (%2,70)	112.981 (%5,02)	39.032 (%1,41)	53.709 (%1,46)	110.269 (%3,31)
'72	Demir ve çelik	76.586 (%10,80)	119.569 (%13,25)	248.820 (%17,44)	1.266.078 (%48,71)	537.158 (%23,87)	575.922 (%20,87)	518.628 (%14,10)	295.159 (%8,85)
'27	Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler	94.590 (%13,33)	57.795 (%6,40)	26.150 (%1,83)	182.423 (%7,02)	253.131 (%11,25)	878.186 (%31,83)	1.525.721 (%41,47)	1.205.646 (%36,14)
'39	Plastikler ve bunlardan mamul eşya	27.008 (%3,81)	47.404 (%5,25)	71.338 (%5,00)	70.118 (%2,70)	77.929 (%3,46)	83.083 (%3,01)	105.638 (%2,87)	128.701 (%3,86)

Kaynak: Trademap (ITC)'den alınan veriler doğrultusunda yazarlar tarafından hazırlanmıştır.

Türkiye'nin Mısır'a olan ihracatı 2006-2013 yılları itibariyle Tablo 1'de verilmiştir. Bu yıl aralığının ele alınmasının nedeni 2005 yılında Mısır ile Türkiye'nin STA imzalaması ve bu anlaşmanın 2007 yılında yürürlüğe girmiş olmasıdır (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2021). Bu bağlamda 2006'ya göre ihracatta STA ile birlikte nasıl bir değişim olduğu gözlemlenmiş olacaktır. 2006-2021 yılları arası incelendiğinde 2021 yılından başka tüm ürünler toplamında Türkiye'nin Mısır'a ihracatında 2012 yılında en yüksek seviyeyi yakaladığı görülmektedir. Türkiye'nin 2006 yılında Mısır'a olan toplam ihracatı 709 bin dolar seviyesinde iken Türkiye-Mısır Serbest Ticaret Anlaşmasının 2007 yılında yürürlüğe girmesiyle birlikte arttığı ve bu artışın 2013 yılına kadar devam ettiği görülmektedir. 2013 yılında bir miktar düşüş yaşansa da Türkiye'nin Mısır'a olan toplam ihracatı 2006 yılından 2021 yılına kadar 6,37 kat artış gösterdiği görülmektedir.

2006-2013 dönemi ürün grubu olarak incelendiğinde, Türkiye'nin en büyük ihracat kaleminin 27 (mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler) numaralı mal grubu olduğu görülmektedir. Söz konusu ürün grubu 2006 yılında Türkiye'nin Mısır'a olan toplam ihracatının %13,33'ünü oluştururken STA'nın imzalanmasıyla birlikte bu mal grubunda çok büyük bir artış gerçekleşmiş olup, 2013 yılında Türkiye'nin Mısır'a olan toplam ihracatının %36,14'üne ulaşmıştır.

Türkiye-Mısır arasında imzalanan STA'nın yürürlüğe girmeden önceki tarih olan 2006 yılına bakıldığında Türkiye'nin ihracatının 709 bin dolar gibi yüksek bir seviyede olduğu ve anlaşmanın 2007 yılında yürürlüğe girmesiyle birlikte seçmiş olduğumuz beş ürün grubunun dördünde ciddi ihracat artışlarının yaşandığı görülmektedir. Bu ürün gruplarında Türkiye'nin Mısır'a ihracatında yaşanan artış Türkiye'nin Mısır'a yapmış olduğu tüm ürünlerdeki toplam ihracata da artış olarak yansımıştır. Nitekim 2006'dan 2007 yılına Türkiye'nin Mısır'a olan toplam ihracatı 709.353 bin dolardan 902.703 bin dolara yükselmiştir.

Türkiye'nin Mısır'a olan ihracatı 2014-2021 yılları itibariyle Tablo 2'de verilmiştir. Söz konusu dönem aralığı incelendiğinde tüm ürün kalemleri toplamında 2021 yılında Türkiye'nin Mısır'a olan ihracatının en yüksek seviyeyi yakaladığı görülmektedir. Bu durum Ağustos 2020 itibarıyla iki ülke arasında başlayan normalleşme girişimlerinin bir sonucu olabilir. Nitekim iki ülke Dışişleri Bakanlığının vardığı mutabakat çerçevesinde 5-6 Mayıs ve 7-8 Eylül 2021 tarihlerinde ilki Kahire'de, ikincisi Ankara'da olmak üzere iki tur görüşme yapılması da ticaret açısından olumlu bir gelişme olarak değerlendirilebilir (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2022). Yapılan bu görüşmeler olumlu bir havada gerçekleşmiş olup, Mısır'la ilişkilerin normalleştirilmesini sağlamak için istişarelere devam edilmesi öngörülerek TBMM'nde 29 Nisan 2021 tarihinde Mısır ile Parlamentolar Arası Dostluk Grubu kurulmuştur (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2022).

Türkiye'nin Mısır'a olan ihracatında 2014 yılından 2018 yılına kadar ciddi düşüşler yaşanmış olmasına rağmen 2018'den sonra STA kapsamında ürün kalemlerindeki gümrük vergisinin düzenlenmesi ile ürünlerin ticareti kademeli olarak serbestleştirilmiş ve bu kademeli serbestleşme 2020 yılında tamamlanmıştır (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2021). Böylece 2021 yılında Türkiye'nin Mısır'a ihracatında ciddi artışlar yaşanmıştır. 2021 yılında ihracatın yeniden artış eğilimine girmesiyle birlikte toplam ihracat 4.520.243 bin dolar olduğu görülmektedir.

Ürün grubu olarak bakıldığında ise Türkiye'nin en büyük ihracat kaleminin 2014 yılında 27 (mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler) numaralı mal grubu olduğu görülmektedir. 2014 yılında Türkiye'nin Mısır'a olan bu mal grubundaki ihracatı toplam ihracatının %25,95'ini oluştururken bu pay yıldan yıla azalma göstererek 2021 yılında %7,62'ye kadar düşmüştür. Böylece 2021 yılında Türkiye'nin Mısır'a en büyük ihracat kalemi değişerek 84 (makinalar, mekanik cihazlar, nükleer reaktörler, kazanlar; parçaları) numaralı mal grubu en büyük paya sahip olmuştur.

Tablo 2: Türkiye'nin Mısır'a İhracatı (Bin \$) 2014-2021

Ürün Kodu	Ürün Kalemi	Türkiye'nin Mısır'a Olan Toplam ve Beş Ürün Bazında İhracatı							
		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Toplam İhracat	Tüm Ürünler	3.442.287 (%100)	3.124.968 (%100)	2.733.143 (%100)	2.360.734 (%100)	3.053.571 (%100)	3.510.629 (%100)	3.136.568 (%100)	4.520.243 (%100)
'84	Makineler, mekanik cihazlar, nükleer reaktörler, kazanlar; parçaları	223.622 (%6,50)	227.423 (%7,28)	200.904 (%7,35)	208.747 (%8,84)	253.093 (%8,29)	297.912 (%8,49)	295.307 (%9,41)	490.529 (%10,85)
'87	Demiryolu veya tramvay vagonları dışındaki araçlar ve bunların parça ve aksesuarları	201.977 (%5,87)	139.483 (%4,46)	141.148 (%5,16)	96.241 (%4,08)	202.148 (%6,62)	278.959 (%7,95)	389.402 (%12,41)	478.149 (%10,58)
'72	Demir ve çelik	329.292 (%9,57)	481.264 (%15,40)	488.251 (%17,86)	214.638 (%9,09)	276.280 (%9,05)	456.817 (%13,01)	381.820 (%12,17)	361.965 (%8,01)
'27	Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler	893.106 (%25,95)	618.644 (%19,80)	520.764 (%19,05)	446.569 (%18,92)	591.626 (%19,37)	627.774 (%17,88)	156.245 (%4,98)	344.576 (%7,62)
'39	Plastikler ve bunlardan mamul eşya	149.134 (%4,33)	137.638 (%4,40)	124.716 (%4,56)	121.595 (%5,15)	137.421 (%4,50)	149.584 (%4,26)	156.102 (%4,98)	249.655 (%5,52)

Kaynak: Trademap (ITC)'den alınan veriler doğrultusunda yazarlar tarafından hazırlanmıştır.

Diğer ürün gruplarına bakılacak olursa Türkiye'nin Mısır'a olan ihracatında en büyük beş üründen biri olan 72 (demir ve çelik) numaralı mal grubu 2014 yılında toplam ihracatın içinde %9,57'lik paya sahip iken bu ülkeye yapılan toplam ihracatın azaldığı 2014-2016 döneminde bu sektörden yapılan ihracat artış göstermeye başlamış olsa da 2017 yılında ciddi bir düşüş olduğu gözlenmiştir. Türkiye'nin Mısır'a olan ihracatında bir diğer en büyük beş üründen biri olan 87 (demiryolu parça ve aksesuarları) numaralı mal grubunun 2014 yılında Türkiye'nin Mısır'a olan toplam ihracatının %5,87 iken yıllar itibariyle ciddi artış göstererek 2021 yılında %10,57'ye yükselmiştir.

Türkiye'nin Mısır'dan olan ithalatı 2006-2013 yılları itibariyle Tablo 3'de verilmiştir. Bu yıl aralığının incelenmesinin nedeni 2005 yılında Mısır ile Türkiye'nin STA imzalaması ve bu anlaşmanın 2007 yılında yürürlüğe girmiş olmasıdır (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2021). Bu bağlamda STA imzalanmadan öncesine göre Türkiye'nin Mısır'dan ithalatında STA imzalanmasıyla birlikte nasıl bir değişim görüldüğü incelenecektir. 2006-2013 dönemini incelendiğinde tüm ürünler toplamında 2013 yılında Türkiye'nin Mısır'dan ithalatında en yüksek ithalat seviyesini yakaladığı görülmektedir. Türkiye'nin 2006 yılında 392.524 bin dolar olan ithalatının 2007 yılında Türkiye ile Mısır arasında imzalanan STA'nın yürürlüğe girmesiyle birlikte 679.932 bin dolara yükseldiği ve bu artışın 2013 yılına kadar artarak devam ettiği 1.718.720 bin dolar seviyelerine çıktığı görülmektedir.

Ürün grubu olarak incelendiğinde ise Türkiye'nin Mısır'a ihracatında en çok ihracatı olarak seçilen beş kalem ürün grubu içerisinde, Türkiye'nin Mısır'dan olan ithalatında en çok paya sahip ürün grubu 2013 yılı itibariyle 39 (plastikler ve bunlardan mamul eşya) numaralı mal grubunda olduğu görülmektedir. Bu ürün grubundaki ithalat rakamlarına bakıldığında 2006 yılından itibaren düzenli bir artış olduğu görülmektedir. Söz konusu ürün grubu 2006 yılında Türkiye'nin Mısır'dan toplam ithalatı içindeki payı %10,08 iken 2013 yılında %18,24 olmuştur.

Tablo 3: Türkiye'nin Mısır'dan İthalatı (Bin \$) 2006-2013

Ürün Kodu	Ürün Kalemi	Türkiye'nin Mısır'dan Olan Toplam ve Beş Ürün Bazında İthalatı							
		2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Toplam thalat	Tüm Ürünler	392.524 (%100)	679.932 (%100)	886.237 (%100)	641.552 (%100)	926.476 (%100)	1.382.216 (%100)	1.342.051 (%100)	1.718.720 (%100)
'84	Makineler, mekanik cihazlar, nükleer reaktörler, kazanlar; parçaları	10.726 (%2,73)	12.660 (%1,86)	18.002 (%2,03)	8.136 (%1,27)	6.331 (%0,68)	13.821 (%1,00)	4.869 (%0,36)	6.041 (%0,35)
'87	Demiryolu veya tramvay vagonları dışındaki araçlar ve bunların parça ve aksesuarları	197 (%0,05)	539 (%0,08)	353 (%0,04)	189 (%0,03)	1.105 (%0,12)	3.023 (%0,22)	2.324 (%0,17)	1.323 (%0,08)
'72	Demir ve çelik	9.909 (%2,52)	68.868 (%10,13)	213.371 (%24,08)	97.694 (%15,23)	67.829 (%7,32)	130.802 (%9,46)	77.620 (%5,78)	108.310 (%6,30)
'27	Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler	61.719 (%15,72)	127.118 (%18,70)	75.020 (%8,47)	28.452 (%4,43)	50.074 (%5,40)	146.369 (%10,59)	188.304 (%14,03)	124.687 (%7,25)
'39	Plastikler ve bunlardan mamul eşya	39.566 (%10,08)	59.831 (%8,80)	68.003 (%7,67)	60.381 (%9,41)	87.796 (%9,48)	168.801 (%12,21)	193.994 (%14,46)	313.502 (%18,24)

Kaynak: Trademap (ITC)'den alınan veriler doğrultusunda yazarlar tarafından hazırlanmıştır.

Tablo 3'de yer alan diğer ürün grupları incelendiğinde 27 (mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler), 72 (demir ve çelik) ve 84 (makinelere, mekanik cihazlar, nükleer reaktörler, kazanlar; parçaları) numaralı ürün grubunun ithalatındaki değişimin dalgalı bir seyir göstererek bazı yıllar artış bazı yıllar düşüş gösterdiği ve 87 (demiryolu veya tramvay vagonları dışındaki araçlar ve bunların parça ve aksesuarları) numaralı mal grubunda ise 2006-2013 dönemi arasında ciddi bir artışın olmadığı görülmektedir.

Türkiye'nin Mısır'dan ithalatı 2014-2021 yılları itibariyle Tablo 4'de verilmiştir. 2014'te BM toplantısında Türkiye ile Mısır arasında yaşanan gerginlikten sonra iki ülke ilişkileri normalleşmemiştir (Sputniknews, 2015). 2014-2021 dönemi incelendiğinde ele alınan ürün gruplarında Türkiye'nin Mısır'dan ithalatında 2014 yılında iki ülke arasında meydana gelen gerginlikten dolayı çok ciddi düşüş olmadığı hatta 2021 yılında Türkiye'nin Mısır'dan ithalatının 2015 yılına göre yaklaşık 2 kat arttığı ve incelenen dönem aralığındaki en yüksek ithalat rakamına yani 2.211.677 bin dolara ulaşıldığı görülmektedir.

Ürün grubu olarak incelendiğinde ise Türkiye'nin en çok ithalatının 39 (plastikler ve bunlardan mamul eşya) numaralı mal grubunda olduğu görülmektedir. Söz konusu ürün grubundaki ithalat rakamlarına bakıldığında ise 2014-2016 döneminde az da olsa bir düşüş yaşandığı fakat genel olarak bakıldığında 2014-2021 döneminde yükseliş gösteren bir seyir izlediği görülmektedir.

Fakat 39 (plastikler ve bunlardan mamul eşya) numaralı mal grubunun Türkiye'nin Mısır'dan olan toplam ithalatındaki payı 2014 yılında %23,36 iken 2021 yılında %23,93 olduğu görülmekte ve buradan hareketle Türkiye'nin Mısır'dan olan ithalatında 39 (plastikler ve bunlardan mamul eşya) numaralı mal grubunda artış olmasına rağmen Mısır'dan olan ithalata oranla toplam ithalatındaki payında bir değişiklik olmadığı görülmektedir.

Tablo 4: Türkiye'nin Mısır'dan İthalatı (Bin \$) 2014-2021

Ürün Kodu	Ürün Kalemi	Türkiye'nin Mısır'dan Olan Toplam ve Beş Ürün Bazında İthalatı							
		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Toplam İthalat	Tüm Ürünler	1.535.280 (%100)	1.215.905 (%100)	1.443.408 (%100)	1.997.503 (%100)	2.190.937 (%100)	1.903.805 (%100)	1.722.944 (%100)	2.211.677 (%100)
'84	Makineler, mekanik cihazlar, nükleer reaktörler, kazanlar; parçaları	4.963 (%0,32)	4.780 (%0,39)	15.155 (%1,05)	3.527 (%0,18)	4.011 (%0,18)	6.617 (%0,35)	5.680 (%0,33)	2.999 (%0,14)
'87	Demiryolu veya tramvay vagonları dışındaki araçlar ve bunların parça ve aksesuarları	284 (%0,02)	158 (%0,01)	345 (%0,02)	183 (%0,01)	213 (%0,01)	158 (%0,01)	261 (%0,02)	200 (%0,01)
'72	Demir ve çelik	61.803 (%4,03)	31.755 (%2,61)	43.413 (%3,01)	45.571 (%2,28)	112.841 (%5,15)	8.819 (%0,46)	4.042 (%0,23)	26.569 (%1,20)
'27	Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler	43.344 (%2,82)	25.044 (%2,06)	37.943 (%2,63)	33.897 (%1,70)	202.832 (%9,26)	150.399 (%7,90)	134.238 (%7,79)	74.582 (%3,37)
'39	Plastikler ve bunlardan mamul eşya	358.696 (%23,36)	325.873 (%26,80)	310.269 (%21,50)	410.828 (%20,57)	413.219 (%18,86)	423.273 (%22,23)	369.092 (%21,42)	529.451 (%23,94)

Kaynak: Trademap (ITC)'den alınan veriler doğrultusunda yazarlar tarafından hazırlanmıştır.

Tablo 4'te diğer ürün grupları incelendiğinde ise 27 (mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler) numaralı mal grubunda Türkiye'nin Mısır'dan olan ithalatında 2018 yılına kadar ciddi artış yaşandığı fakat 2018 yılından sonra ciddi düşüş yaşandığı görülmektedir. Bu düşüşün Akdeniz'deki doğalgaz yataklarına ilişkin Mısır ile Güney Kıbrıs Rum Yönetimi arasında imzalanan anlaşmadan kaynaklanabileceği söylenebilir (Sarıarslan, 2019: 544). İkinci olarak ise, Mısır Dışişleri Bakanlığının, Türkiye'nin Afrin'de gerçekleştirdiği harekât ile ilgili Suriye'deki sivillerin haklarını ihlal ettiği ve insani krizi derinleştirdiği yönünde ifadeler içeren 1 Mart 2018 tarihli açıklaması ile oluşan gerginliğin de etkisi olabileceği düşünülebilir (Egypt Today, 2018).

4. Yöntem

Bu çalışmada Türkiye ile Mısır arasında yapılan ikili ticarete Türkiye'nin ihracatında uzmanlaştığı mal gruplarını belirlemek amacıyla kullanılan veriler Trade Map (ITC)'nin web sitesinden temin edilmiştir. Bu veriler alınırken Türkiye'nin Mısır'a ihracatının en fazla olduğu ilk beş ürün Armonize Mal Tanımı ve Kodlama Sistemine göre ilk iki rakam (fasıl numarası) dikkate alınarak seçilmiştir. Bunun nedeni Türkiye'nin Mısır'a olan ihracatındaki ilk beş ürünün ihracattaki payının Mısır'a olan toplam ihracatının

%40'dan fazlasını oluşturuyor olmasıdır. Bu bağlamda Türkiye ile Mısır arasında ihracatta uzmanlaşmayı karşılaştırma yapabilmek amacıyla ihracat için seçilen beş ürün kaleminin aynısı ithalat içinde kullanılmıştır. Bu verilerin endeks değerleri hesaplanarak yorumlanmıştır.

Uluslararası ticarete ülkelerin hangi mal gruplarında üstün olduğu ürünleri göstermek amacıyla birçok endeks kullanılabilmektedir. Bu çalışmada Mısır ile yapılan ikili ticarete Türkiye'nin Mısır'a olan ihracatında hangi mal grubunda ihracatta uzmanlaştığını ortaya koyabilmek amacıyla İhracatta Uzmanlaşma Endeksi (ES) kullanılmıştır.

İhracatta Uzmanlaşma Endeksi (Export Specialization Index-ES) hedef olarak belirlenen ülkenin ihracat veya ithalat uzmanlaşma derecesini bulmak için kullanılmaktadır. Her mal grubu için (İhracat-İthalat) farkının (İhracat+İthalat) toplamına oranının alınması yoluyla, ihracatta uzmanlık derecesinin bulunmasını sağlar. Endeks, seçilen ülkenin ihracat sektöründeki mallarda uzmanlaşma derecesine ilişkin bilgi verir. Malın ülkenin toplam ihracatı içindeki payının, aynı malın belli bir piyasadan yapılan toplam ithalattaki payına oranı olarak da hesaplanmaktadır. Endeks değeri -1'e doğru yaklaştıkça ülke belirlenen ürün grubunda ithalat uzmanlaşmaya doğru yaklaşırsa +1'e doğru yaklaşırsa belirlenen ürün grubunda ihracatta uzmanlaşmaya doğru yaklaştığını göstermektedir. Eğer endeks değeri 0 olursa iki anlamı da karşılayabilecek bir belirsizlik olmaktadır (Greenaway ve Milner, 1993). İhracatta uzmanlaşma endeksinin formülü aşağıda verilmiştir (Seymen, 2009: 10):

$$ES = (X^{t_{ij}} - M^{t_{ij}}) / (X^{t_{ij}} + M^{t_{ij}}) \quad (1)$$

(1) Numaralı Formülde;

X ihracatı, M ithalatı, i ülkeyi, j mal grubunu, t ise dönemi göstermektedir.

5. Bulgular

Türkiye'nin Mısır'a olan ihracatında 2006-2013 yılları itibariyle İhracatta Uzmanlaşma Endeksine göre elde edilen değerler Tablo 5'de verilmiştir. Endeks değerlerine göre elde edilen bir takım bulgular mevcuttur. ES endeksi sayesinde daha büyük rakamlar üzerinden bir sonuca varmak yerine daha sadeleşmiş net veriler elde etmek mümkün olabilmektedir.

Tablo 5: Türkiye'nin Mısır'a Olan İhracatında Türkiye'nin ES Endeksi Değerleri (2006-2013 Dönemi)

Ürün Kodu	Ürün Kalemi	Yıllara Göre Endeks Değerleri							
		2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Toplam İhracat	Tüm Ürünler	0,29	0,14	0,23	0,60	0,42	0,33	0,47	0,32
'84	Makineler, mekanik cihazlar, nükleer reaktörler, kazanlar; parçaları	0,67	0,74	0,76	0,90	0,92	0,81	0,95	0,94
'87	Demiryolu veya tramvay vagonları dışındaki araçlar ve bunların parça ve aksesuarları	0,99	0,99	0,99	0,99	0,98	0,86	0,92	0,98
'72	Demir ve çelik	0,77	0,27	0,08	0,86	0,78	0,63	0,74	0,46
'27	Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler	0,21	-0,37	-0,48	0,73	0,67	0,71	0,78	0,81
'39	Plastikler ve bunlardan mamul eşya	-0,19	-0,12	0,02	0,07	-0,06	-0,34	-0,29	-0,42

Kaynak: Trademap (ITC)'den alınan veriler doğrultusunda yazarlar tarafından hazırlanmıştır.

Tüm ürünler bazında bakıldığında Türkiye'nin 2006 yılında ihracatta uzmanlığı 0,29 iken 2007 yılında anlaşmanın yürürlüğe girmesiyle birlikte beklenenin aksine azalarak 0,14 olmuştur. Fakat daha sonraki yıllarda ihracatta uzmanlığı tüm ürün gruplarına göre artış eğilimi göstermiştir. 27 (mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler) numaralı mal grubunda 2006 yılında

0,21 ile Türkiye ihracatta uzmanlaşmış iken 2007 ve 2008 yılında tam tersi yönde uzmanlığı değişerek ithalatı uzmanlaşmaya yöneldiği görülmektedir. Çünkü 27 (mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler) numaralı mal grubu ölmüş canlı organizmaların oksijensiz ortamda milyonlarca yıl boyunca çözülmesi ile oluşan hidrokarbon ve yüksek oranlarda karbon içeren kömür, petrol ve doğalgaz gibi doğal enerji kaynaklarını içermektedir (İKMİB, 2020). Bu mal grubunun endüstriyel alanda çok geniş bir kullanım alanı bulunmakta ve yüksek stratejik bir öneme sahiptir. Anlaşmanın yürürlüğe girmesiyle birlikte Türkiye 2009-2013 dönemi arasında 27 (mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler) numaralı mal grubunun ihracatını artırıp ithalatını azaltarak Mısır'a göre ihracatta daha fazla uzmanlaşmıştır. 72 (demir ve çelik) numaralı mal grubunda da 27 (mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler) numaralı mal grubundaki durumun aynısı görülmüştür. 72 (demir ve çelik) numaralı mal grubunun önemi en başta tüm endüstriyel dallara girdi vermesinden kaynaklanmaktadır. Demir-çelik sektörünün başta inşaat malzemeleri olmak üzere otomotiv, gemi, uçak, demiryolu ve vagon gibi tüm taşıt araçları ve akla gelebilecek tüm makine, cihaz ve eşya üretimine de katkısı vardır (T.C. Ekonomi Bakanlığı, 2012). Türkiye bu mal grubunun ihracatında uzmanlaşmışken anlaşmanın yapılmasıyla birlikte endeks, ithalatı uzmanlaşmaya doğru kaymıştır. Fakat 2008'den sonra bu durum eski halini almıştır. Endeks değerlerine 2013 yılı itibarıyla 39 (plastikler ve bunlardan mamul eşya) numaralı mal grubunda Türkiye'nin ithalatı uzmanlaştığı görülmüştür. 39 (plastikler ve bunlardan mamul eşya) numaralı mal grubu bir petrol türevinden elde edilen ürünleri içermelerine rağmen hafiflik, yüksek ısı, elektrik yalıtımı ve sağlamlık gibi özelliklerinden dolayı otomotiv, inşaat ve enerji sektörlerinde üretimleri için harcanan petrol ve enerjiden daha fazlasının tasarruf edilmesini sağlar. Ayrıca hafif bir malzeme olması sebebiyle de ulaşım ve ambalajın çeşitli uygulamalarında ve binalara yapılan yalıtımda oynadığı rolle enerjinin aşırı tüketiminin önüne geçerek zehirli gazların atmosfere salınımının azaltılmasını sağlar. 39 (plastikler ve bunlardan mamul eşya) numaralı mal grubundaki ürünler stratejik öneme sahip bir mal grubudur. Türkiye bu mal grubunun ithalatında uzmanlaşmıştır. Bir başka deyişle Mısır bu mal grubunda daha avantajlı durumdadır. Türkiye'nin diğer mal gruplarında ise 0,32 ile 0,98 arasında değerler elde ederek ihracatta uzmanlaştığı görülmüştür. Bu durum diğer mal gruplarında Türkiye'nin ihracatının ithalatından daha fazla olduğunu bir başka deyişle Türkiye'nin Mısır'a göre daha avantajlı bir konumda olduğunu göstermiştir.

Tablo 6'da ise bu endeks değerlerinin 2014-2021 yılları arası dönemi ele alınmıştır. ES endeksine göre elde edilen değerlere göre elde edilen bulgular mevcuttur. Bu yıllar arası elde edilen endeks değerlerine göre ilk elde edilen bulgu Türkiye ile Mısır STA yaptıktan sonra Türkiye, Mısır'a olan ihracatında ilk zamanlarda büyük artışlar yakalamışken zamanla bu avantajını koruduğu fakat 87 (demiryolu veya tramvay vagonları dışındaki araçlar ve bunların parça ve aksesuarları), 84 (makineler, mekanik cihazlar, nükleer reaktörler, kazanlar; parçaları) ve 72 (demir ve çelik) numaralı ürün grupları hariç çok büyük bir uzmanlaşma sağlamadığı görülmektedir. Bunun siyasi ve politik faktörler başta olmak üzere birçok nedeni olabilir. Ayrıca 84 (makineler, mekanik cihazlar, nükleer reaktörler, kazanlar; parçaları) numaralı ürün grubunun ihracatında Türkiye uzmanlaşma endeksine göre 2009 yılından itibaren 1'e yakın bir değer alarak Mısır'a göre ihracatta tam uzmanlaşmaya yaklaşmıştır. Anlaşma yürürlüğe girmeden önceki 2006 yılı ile 2021 yılı kıyaslandığında 84 (makineler, mekanik cihazlar, nükleer reaktörler, kazanlar; parçaları) ve 27 (mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler) numaralı mal grupları dışında Türkiye'nin Tablo 6'da yer alan diğer mal grupları ihracatı uzmanlaşma derecesinin çok ciddi derecede değişmediği görülmektedir.

Bu endekse göre Tablo 6'da en çok dikkat çeken mal grubu ise 87 (demiryolu veya tramvay vagonları dışındaki araçlar ve bunların parça ve aksesuarları) numaralı mal grubudur. Çünkü 2006-2021 arası

dönemde bu ürün grubunun ihracatında Türkiye uzmanlaşma endeksinde 1 değerini alarak Mısır'a göre ihracatta tam uzmanlaşmıştır. Bu durum 87 (demiryolu veya tramvay vagonları dışındaki araçlar ve bunların parça ve aksesuarları) numaralı mal grubunun genel itibariyle lojistik sektöründe ve yolcu taşımacılığında maliyetleri azaltan ve vagonlar vasıtasıyla tek seferde daha çok eşya ve yolcu taşınmasını sağlayan tren, tramvay ve vagonların parçalarını içeren bir mal grubu olması sebebiyle iki ülke arasındaki ilişkiler bozulsada dahi bu mal grubuna olan ihtiyacın devam ettiğini göstermektedir.

Tablo 6: Türkiye'nin Mısır'a Olan İhracatında Türkiye'nin ES Endeksi Değerleri (2014-2021 Dönemi)

Ürün Kodu	Ürün Kalem	Yıllara Göre Endeks Değerleri							
		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Toplam İhracat	Tüm Ürünler	0,38	0,44	0,31	0,08	0,16	0,30	0,29	0,34
'84	Makineler, mekanik cihazlar, nükleer reaktörler, kazanlar; parçaları	0,96	0,96	0,86	0,97	0,97	0,96	0,96	0,99
'87	Demiryolu veya tramvay vagonları dışındaki araçlar ve bunların parça ve aksesuarları	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
'72	Demir ve çelik	0,68	0,88	0,84	0,65	0,42	0,96	0,98	0,86
'27	Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler	0,91	0,92	0,86	0,86	0,49	0,61	0,08	0,64
'39	Plastikler ve bunlardan mamul eşya	-0,41	-0,41	-0,43	-0,54	-0,50	-0,48	-0,41	-0,36

Kaynak: Trademap (ITC)'den alınan veriler doğrultusunda yazarlar tarafından hazırlanmıştır.

6. Sonuç

Bu çalışmada 2006 yılından itibaren Türkiye'nin Mısır'a olan ihracatı ve Mısır'dan olan ithalatı İhracatta Uzmanlaşma Endeksi (ES) esas alınarak incelenmiştir. Böylece Türkiye'nin STA sonrası ve öncesi hangi mal gruplarının ihracatında uzmanlaştığı gösterilmeye çalışılmıştır.

Serbest Ticaret Anlaşmaları ikili ticareti ilerletmenin ve ekonomik kalkınmanın sağlanması için günümüz dünyasında giderek önem kazanmaya başlamıştır. Türkiye STA'nın faydalarından yararlanmak için birçok ülke ile ikili anlaşmaya imza atmıştır. Bunlardan birisi de Mısır'dır. Bu iki ülkenin ihracat ve ithalat rakamlarından elde edilen bulgulara 2006-2013 dönemi için bakıldığında Türkiye'nin yıllar ilerledikçe Mısır'a olan ihracatının arttığı ve bu artışın yaşandığı dönemlerde özellikle 39 (plastikler ve bunlardan mamul eşya) ve 72 (demir ve çelik) numaralı mal grubunda ihracatta uzmanlaşma düzeyinin azaldığı sonucuna varılmıştır. Bu ürün gruplarında ihracatta uzmanlaşmanın azalmasına rağmen Mısır'ın Türkiye'ye 39 (plastikler ve bunlardan mamul eşya) ve 72 (demir ve çelik) numaralı mal gruplarında ihracatını artırdığını göstermektedir. 39 (plastikler ve bunlardan mamul eşya) numaralı mal grubu petrol türevinden elde edilen ürünler içermesine rağmen petrol ürünlerine göre doğaya ve çevreye zararı daha az olduğundan stratejik öneme sahip bir mal grubu olarak karşımıza çıkmaktadır. 72 (demir ve çelik) numaralı mal grubunun önemi en başta diğer metallerle göre üretiminin daha düşük maliyetlerle gerçekleştirilmesi ve dayanıklılığı yüksek bir madde olduğundan dolayı birçok sektöre hammadde sağlamaktadır. 2014-2021 döneminde ise 72 (demir ve çelik) numaralı mal grubunda 2006'ya göre Türkiye'nin ihracatta uzmanlaştığı ve 39 (plastikler ve bunlardan mamul eşya) numaralı mal grubunda ise herhangi bir değişimin olmadığı görülmüştür. 2006-2013 arası dönemde ise 87 (demiryolu veya tramvay vagonları dışındaki araçlar ve bunların parça ve aksesuarları) numaralı mal grubunda STA yapmadan önce ve STA yaptıktan sonra ihracat rakamlarında azalışlar olsa da bu ürün grubunda her zaman Türkiye'nin ihracatta uzmanlaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Çünkü 87 (demiryolu veya tramvay vagonları dışındaki araçlar ve bunların parça ve aksesuarları) numaralı mal grubundaki ticaretin iki ülke arasındaki diğer gelişmelerden etkilenmeden devam ettiği görülmektedir. Bu mal grubunda Türkiye'nin her zaman Mısır'a ihracat yaptığı ve aynı zamanda Mısır'ın bu ürün grubunda Türkiye'den ithalat

yapmaya devam ettiği söylenebilir. Elde edilen bulgular ışığında Türkiye'nin Mısır'a karşı ihracatında analiz edilen beş ürün grubunun dördünde ihracatta uzmanlaştığı, bir ürün grubunda ise ithalatta uzmanlaştığı görülmüştür. STA yapıldığı ilk dönemde bu üstünlük tüm ürün gruplarında 0,29 derecesinde iken son dönemde 0,34 olduğu ve STA yapılmasıyla birlikte Türkiye'nin Mısır'a ihracatının arttığı ve incelenen ürün gruplarında da ihracattaki uzmanlaşma değerinin artmasına rağmen bu artışın büyük boyutlarda olmadığı görülmüştür.

Türkiye, Mısır ile olan ticaretinde incelenen ürün gruplarında ihracatında tam uzmanlaştığı alandaki avantajını kaybetmemeli, aynı zamanda ihracatında uzmanlaşmaya yakın olduğu ürün gruplarında dış ticareti teşvik edici uygulamaları artırarak Mısır ile imzaladığı STA'yı ilerleyen dönemlerde avantajına çevirmelidir. Çünkü STA'lar uzun süren müzakereler ve karşılıklı tavizler sonucunda elde edilen dış ticareti artırmak yoluyla iki ülke açısından da fayda sağlamayı amaçlayan anlaşmalardır.

Çalışmadan elde edilen sonuca göre Türkiye-Mısır STA'sı yürürlüğe girmeden önceki 2006 yılında Türkiye'nin Mısır'a ihracatında uzmanlaştığı 84 (makine, mekanik cihazlar, nükleer reaktörler, kazanlar; parçaları), 87 (demiryolu veya tramvay vagonları dışındaki araçlar ve bunların parça ve aksesuarları) ve 72 (demir ve çelik) numaralı ürün gruplarına doğru artırdığı görülmektedir.

Türkiye-Mısır arasında imzalanan STA'nın 2007 yılında yürürlüğe girmesinden sonra Türkiye'nin Mısır'a ihracatında uzmanlaşma endeksi değerinin 2014-2021 döneminde bazı yıllarda artarken bazı yıllarda azalış gösterdiği gözlemlenmekle birlikte katma değeri yüksek olan 27 (mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler) numaralı ürün grubundaki ihracatını artırdığı ve bu ürün grubunda Türkiye'nin ihracatta uzmanlaşmasını artırdığı görülmektedir. Türkiye 2008 yılında Mısır'a olan ihracatında uzmanlaşmasını artırdığı fakat daha sonrasında ise aynı ülkeden yaptığı ithalatında uzmanlaştığı 39 (plastikler ve bunlardan mamul eşya) numaralı ürün grubunun ihracatını artırmalı ve böylelikle bu ürün grubunun ihracatında uzmanlaşma endeksine de olumlu yansıyabilecektir.

Kaynaklar

- Bozkurt, O. (2017), Vaka Çalışması: Türkiye-Ürdün Serbest Ticaret Anlaşması ve İkili Ticarete Etkileri. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(31), ss. 613-630.
- Büyükoztürk, Ş. ve Çakmak, E. ve Akgün, Ö. ve Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2009), *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (Dördüncü baskı). Ankara: Pegem Yayınları.
- Doğan, A. ve Uzun, A. (2014), Serbest Ticaret Anlaşmalarının Türkiye'nin Dış Ticaretine Etkileri. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 15(1), ss. 325-344
- Egypt Today. (2018, 19 Mart), *Egypt Condemns Turkey's 'Occupation' of Afrin* Retrieved from Erişim Adresi: <https://www.egypttoday.com/Article/2/45677/EgyptcondemnsTurkey%E2%80%99s-%E2%80%99occupation%E2%80%99-of-Afrin> (Erişim Tarihi: 10.04.2022).
- Eren, T. M. (2013), Türkiye'nin Serbest Ticaret Anlaşmaları'nın Dış Ticaretine Etkileri ve Sorunlar. *Maliye Finans Yazıları*, 27(98) ss. 28-47.
- Greenaway, D. and C. Milner, 1993. Trade and industrial policy in developing countries: A manual for policy analysis. The Macmillan Press, esp. Part IV Evaluating Comparative Advantage. ss. 181-208.
- Gültekin, R. ve Üyümez, M. (2015), *Türkiye ile Rusya Federasyonu Serbest Ticaret Anlaşmasının İki Ülke Ticaretine Olası Etkileri ve Vergisel Yansımaları*, International Conference On Eurasian Economies Session 3C, ss. 406-415.

- International Trade Center (ITC) (2021), https://www.trademap.org/Bilateral_TS.aspx?nvpm=1%7c792%7c%7c818%7c%7cTOTAL%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c1%7c2%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1, (Erişim Tarihi: 08.01.2021).
- İncenacar, T. ve Koç Konu A. (2018), *Türkiye'nin Dış Ticareti Üzerinde Serbest Ticaret Anlaşmalarının Etkileri*, IV. International Caucasus-Central Asia Foreign Trade and Logistics Congress.
- İstanbul Kimyevi Maddeler ve Mamulleri İhracatçıları Birliği (İKMİB) (Ocak-Ağustos 2020) *MADENİ YAĞLAR VE MİNERAL YAKITLAR SEKTÖR RAPORU* Erişim Adresi: <https://www.ikmib.org.tr/files/images/SEKT%C3%96R%20RAPORLARI/M.Ya%C4%9Flar%20ve%20M.Yak%C4%B1tlar%20Sekt%C3%B6r%20Raporu-A%C4%9Fustos%202020.pdf> (Erişim Tarihi: 14.07.2022).
- Kalaycı, C. (2017), Serbest Ticaret Anlaşmalarının Türkiye'nin Dış Ticaretine Etkileri: Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Endeksi Uygulaması. *Uluslararası Ekonomi ve Yenilik Dergisi*, 3(2), ss. 133-147.
- Özgiray, A. (1996), Türkiye Mısır Siyasi İlişkileri (1920-1938), *Tarih İncelemeleri Dergisi*, (11) 1, ss. 1-7.
- Sarıarslan, F., (2019), Türkiye-Mısır İlişkilerinde Ekonomik Dinamiklerin Etkisi: *Erciyes Üniversitesi İİBF Dergisi*, 53, ss. 526-559.
- Seymen, D. (2009), *Türkiye'nin Dış Ticaret Yapısı ve Rekabet Gücü*, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir.
- Sputniknews. (2015, 5 Kasım), *Türkiye-Mısır ilişkileri neden normalleşemiyor?* Erişim Adresi: <https://tr.sputniknews.com/20150805/1016952244.html> (Erişim Tarihi: 14.07.2022).
- Türkcan, K. ve Pişkin E. (2016), Ticaret Anlaşmalarının Türkiye'nin İhracat Dinamiğine Etkisi: Yaygın ve Yoğun Ticaret" *Ekonomik Yaklaşım Derneği*, 27(99), ss. 17-55.
- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı (2022), https://www.mfa.gov.tr/turkiye-misir_siyasi-iliskileri, (Erişim Tarihi: 10.04.2022).
- Türkiye Cumhuriyeti Ekonomi Bakanlığı (2012), http://www.iso.org.tr/demircelik-DEMIR_ESYA-560, (Erişim Tarihi: 14.07.2022).
- Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı (2021), <https://ticaret.gov.tr/data/5bfbf99213b8762fa4955c9b/M%C4%B1s%C4%B1r%20STA%20Bilgi%20Notu.pdf>, (Erişim Tarihi: 07.01.2021).
- Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı (2021), <https://ticaret.gov.tr/dis-iliskiler/serbest-ticaret-anlasmalari/yururlukte-bulunan-stalar/misir>, (Erişim Tarihi: 08.04.2022).
- Waterbury, J. (1983), *The Egypt of Nasser and Sadat: The Political Economy of Two Regimes*, New Jersey: Princeton University Press.